

MODERN SCIENCE: CHALLENGES AND PROSPECTS

Proceedings of I International Scientific and Practical Conference

London, United Kingdom

28-30 August 2026

London, United Kingdom

2026

32. **Ковалевська Т. Ю.** 235
 НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНІ ТЕХНІКИ МЕНТАЛЬНОЇ
 РЕЗИСТЕНТНОСТІ

ECONOMIC SCIENCES

33. **Будрейко М. А.** 240
 СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦСР
 У СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
 УКРАЇНИ ДО 2030 РОКУ
34. **Виклюк М. І., Галицький А. Є., Мрихін С. О.** 247
 АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА
 ДИНАМІКИ КАПІТАЛУ ТОВ «ЗФ ЛОГІСТИК» В УМОВАХ
 МАСШТАБУВАННЯ ТОРГІВЕЛЬНОЇ МЕРЕЖІ «LVIV
 CROISSANTS»
35. **Григоренко Н. В.** 255
 УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ
 ОСІБ
36. **Стаматін Г. В.** 264
 КЛАСИФІКАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
 УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ
 ЗДОРОВ'Я У ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

LEGAL SCIENCES

37. **Гаврилова А., Обушенко Н. М.** 275
 ДОКАЗУВАННЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ В
 УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПРАВОСУДДЯ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
 ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
38. **Попович Т. П., Топольницька М. І.** 282
 УХИЛЕННЯ ВІД ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ШЛЯХОМ
 ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ
39. **Романюк Є.** 288
 БЕЗБАР'ЄРНЕ ТА ІНКЛЮЗИВНЕ ПРАВОСУДДЯ:
 ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД РАДИ СУДДІВ УКРАЇНИ ЩОДО
 ВЗАЄМОДІЇ ТА КОМУНІКАЦІЇ З ВЕТЕРАНАМИ ВІЙНИ В
 СУДОВИХ ПРОЦЕСАХ

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Григоренко Наталія Володимирівна,

к.держ.упр.

Харківський національний економічний університет

імені Семена Кузнеця

м. Харків, Україна

Вступ.

Податок на доходи фізичних осіб в останні роки після реформи 2010 року є одним з основних джерел наповнення державного бюджету. Цей податок має суттєве значення для перерозподілу коштів між громадянами та гарантує стабільне поповнення державних фондів. Завдяки йому держава впливає на рівень прибутків та заощаджень населення, діючи як соціальний механізм, що забезпечує справедливий розподіл ресурсів у суспільстві. За своєю суттю, податок на доходи фізичних осіб є прямим. Він справляється з прибутків осіб (як резидентів, так і нерезидентів), отриманих від джерел, розташованих на території України. Податок на доходи фізичних осіб відноситься до загальнодержавних податків і має вагоме значення для наповнення бюджетів усіх рівнів – як державного, так і місцевих. Варто зазначити, що, наприклад, у 2025 році більша частина цього податку надходила саме до місцевих бюджетів, однак органи місцевого самоврядування в Україні не мають повноважень щодо встановлення додаткових ставок податку на доходи фізичних осіб на регіональному рівні, як це передбачено в більшості зарубіжних країн внаслідок дії принципу податкової децентралізації. Водночас значна роль податку на доходи фізичних осіб у формування бюджетних доходів зумовлює необхідність пошуку оптимального співвідношення між його фіскальною функцією та забезпеченням соціальної справедливості.

Мета роботи.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні напрямів удосконалення системи

оподаткування фізичних осіб.

Матеріали та методи.

Інформаційною базою дослідження стали статистичні матеріали Міністерства фінансів України та Державної податкової служби України.

Основними методами дослідження виступили аналіз та синтез.

Результати й обговорення.

У грудні 2010 року в Україні було ухвалено Податковий кодекс України [1]. До його четвертого розділу, присвяченого податку на доходи фізичних осіб, увійшло багато положень, що були в попередньому законодавстві про податок з доходів фізичних осіб. Податковий кодекс приніс значні зміни, які на законодавчому рівні чітко врегулювали податкові взаємовідносини. Зокрема, він упорядкував та систематизував всю систему оподаткування, конкретно визначивши місце податку на доходи фізичних осіб у загальному комплексі. Також були встановлені ключові принципи оподаткування, серед яких – соціальна спрямованість та рівність.

Податок на доходи фізичних осіб відіграє важливу регулюючу роль у суспільстві. Значення цієї функції посилюється разом зі зростанням ролі держави та її впливу на формування податкової культури громадян. Ця регулююча функція податків проявляється у застосуванні різноманітних підходів до оподаткування, що має на меті стимулювання розвитку пріоритетних галузей економіки та підтримку певних груп населення.

В цілому, українська система оподаткування доходів фізичних осіб базується на принципі обкладання загального доходу, отриманого з усіх доступних джерел. Ставки оподаткування є відносно низькими у порівнянні з більшістю сучасних європейських податкових систем. Поглиблена класифікація видів доходу дозволяє послідовно враховувати витрати, пов'язані з їхнім одержанням. Наразі введення податкових та соціальних привілеїв здійснюється з огляду на змінні економічні та соціальні обставини [2].

Базова ставка податку на доходи фізичних осіб становить 18 %, яка застосовується до всієї суми бази оподаткування. Але можуть застосовуватися

й інші види ставок (табл. 1).

Таблиця 1

Ставки податку на доходи фізичних осіб, складено за [1]

Ставка 18 %	Ставка 9 %	Ставка 5 %	Ставка 0 %
зарплата, винагорода за цивільно-правовими договорами; оподаткування третього та наступного об'єкта нерухомості проданого за рік (за мінусом витрат); продаж третього та наступного автомобіля за рік; пасивні доходи, зокрема відсотки на банківські депозити	дивіденди нерезидентам, суб'єктам, які неплательники податку на прибуток, включаючи платників єдиного податку	продаж другого об'єкта нерухомості за рік; продаж другого автомобіля за рік; продаж першого об'єкта нерухомості, якщо він був у власності менше трьох років або продаж 1 об'єкта нежитлової нерухомості; спадщина, подарунки; дивіденди, які виплачує юридична особа на загальній системі оподаткування (податок з дивідендів)	спадщина від близьких родичів, подарунки від дружини/чоловіка, продаж першого об'єкта нерухомості за рік, продаж першого автомобіля за рік

Певні види доходів можуть бути звільнені від податку на доходи фізичних осіб. До таких доходів належать стипендії, що виплачуються учням, студентам, аспірантам, ординаторам та ад'юнктам. Важливою умовою є те, що ці стипендії повинні надаватися за рахунок бюджетних коштів.

Згідно зі статтею 165 Податкового кодексу України, стипендія не підлягає оподаткуванню, якщо її розмір не перевершує суму, яка визначена підпунктом 169.4.1 Податкового кодексу України (в 2026 році ця гранична сума становить 4660 гривень). Отже, усі стипендії, розмір яких не перевищує вказану суму, повністю звільняються від оподаткування. Якщо ж сума стипендії є більшою за цей ліміт, податком буде обкладатися лише та частина, що перевищує встановлений максимум, а не вся стипендія.

Платники податків мають право скористатися податковими преференціями.

1. Податкова соціальна пільга дає змогу щомісячно знижувати оподатковуваний дохід, за умови, що заробітна плата фізичної особи не перевищує суми, яка розраховується як добуток прожиткового мінімуму для працездатної особи (у 2026 році це 3328 грн) та коефіцієнта 1,4. Для умов 2026 року такий граничний розмір становить 4660 грн. Ця сума може бути підвищена, якщо податкова соціальна пільга надається у зв'язку з наявністю

дітей у платника податків. Застосування податкової соціальної пільги можливе лише за одним основним місцем роботи та на єдиній підставі. Винятком є ситуація, коли платник має двох або більше дітей, і одна дитина має інвалідність.

Законодавство визначає обставини, за яких податкова соціальна пільга не застосовується: коли особа отримує дохід від ведення підприємницької діяльності; якщо студент одночасно отримує державну стипендію та заробітну плату на роботі; у випадку нарахування інших видів доходів, окрім заробітної плати.

Однією з позитивних сторін податкової соціальної пільги є правило, яке дозволяє використовувати її до закінчення податкового року, навіть якщо право на застосування пільги у платника податку зникло протягом цього року. Наприклад, якщо дитина платника податку досягне 18-річного віку у 2026 році, пільга все одно буде діяти до кінця 2026 року.

Стаття 169 Податкового кодексу України виокремлює чотири категорії податкової соціальної пільги (табл. 2). Слід зазначити, що протягом останніх років структура категорій осіб, що мають право на податкову соціальну пільгу майже не переглядалася й не враховує вимоги, пов'язані із воєнним станом.

Таблиця 2

**Категорії та суми податкової соціальної пільги
в 2026 році, складено за [1]**

Категорія пільги	Розмір пільги	Особи, які претендують на пільгу
I категорія	1664 грн.	Для будь-якого платника податку, у якого місячна заробітна плата не перевищує 4660 грн.
II категорія	1664 грн.	Для платника податку, який утримує двох чи більше дітей віком до 18 років, – у розрахунку на кожен таку дитину
III категорія	2496 грн.	Для платників податку, які: а) є одинокою матір'ю (батьком), вдовою (вдівцем) або опікуном, піклувальником – у розрахунку на кожен дитину віком до 18 років; б) утримує дитину з інвалідністю – у розрахунку на кожен таку дитину віком до 18 років; в) є особою, віднесеною законом до першої або другої категорій осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; г) є учнем, студентом, аспірантом, ординатором, ад'юнктом; ґ) є особою з інвалідністю I або II групи, у тому числі з дитинства; д) є особою, якій присуджено довічну стипендію як громадянину, що зазнав переслідувань за правозахисну діяльність, включаючи журналістів; е) є учасником бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни, на якого поширюється дія Закону України "Про

		статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"
IV категорія	3328 грн.	Для платників податку, які: а) Героєм України, Героєм Радянського Союзу, Героєм Соціалістичної Праці або повним кавалером ордена Слави чи ордена Трудової Слави, особою, нагородженою чотирма і більше медалями "За відвагу"; б) учасником бойових дій під час Другої світової війни або особою, яка у той час працювала в тилу, та особою з інвалідністю I і II групи, з числа учасників бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни; в) колишнім в'язнем концтаборів, гетто та інших місць примусового утримання під час Другої світової війни або особою, визнаною репресованою чи реабілітованою; г) особою, яка була насильно вивезена з території колишнього СРСР під час Другої світової війни на територію держав, що перебували у стані війни з колишнім СРСР або були окуповані фашистською Німеччиною та її союзниками; г) особою, яка перебувала на блокадній території колишнього Ленінграда (Санкт-Петербург, Російська Федерація) у період з 8 вересня 1941 року по 27 січня 1944 року.

2. Податкова знижка, яка застосовується після завершення податкового року. Вона передбачає можливість для платника податків подати декларацію з метою врахування певних витрат, які дозволено включати до податкової знижки. Головною умовою для використання такої пільги є статус податкового резидента України для особи, яка здійснює та декларує ці витрати. Основні види витрат, що включаються до податкової знижки пов'язані із витратами на навчання, охороною здоров'я, страхуванням життя, сплатою відсотків за іпотечним кредитом тощо. Звертаємо увагу на те, що податкова знижка на відміну від податкової соціальної пільги застосовується лише до доходів резидентів.

Податок на доходи фізичних осіб у 2026 році розподіляється між державним бюджетом, куди спрямовується 36% надходжень, та місцевими бюджетами, що отримують 64%. При цьому спостерігається зростання податкового навантаження, пов'язаного з податком на доходи фізичних осіб, навіть під час воєнного стану, що з точки зору економічної науки суперечить основним макроекономічним принципам. Наприклад, у 2022 році це навантаження досягло 10%. Це свідчить про те, що фіскальний тягар в Україні дедалі більше лягає на приватних осіб. У 2025 році значну частину цих надходжень, а саме 183,2 млрд грн, становив податок на доходи з грошового забезпечення військовослужбовців [3].

В 2023 році в Україні було прийнято Національну стратегію доходів [4],

одним із пріоритетних завдань якої регламентовано перехід до прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб за прикладом країн ЄС (табл. 3 та 4).

Таблиця 3

Оподаткування доходів фізичних осіб в Австрії, складено за [5]

Дохід (євро)	Ставка податку, %
Нижче 13 539	0
13539 – 21992	20
21992 – 36458	30
36458 – 70365	40
70365 – 104859	48
104 859 – 1 000 000	50
Понад 1 000 000	58

Таблиця 4

Ставки податку на доходи фізичних осіб в Німеччині, складено за [5]

Особистий дохід платника податку (євро)	Ставка податку, %
0 – 12 096	0
12 096 – 68 429	14 – 42
68 430 – 277 825	42
277 826 – і вище	45

Досвід Австрії та Німеччини свідчить, що прогресивне оподаткування доходів фізичних осіб передбачає застосування декількох ставок податку, установлення неоподатковуваного мінімуму, диференціацію податкового навантаження залежно від рівня доходу. В Україні доцільно поетапно запроваджувати прогресивну модель оподаткування з визначенням соціально-обґрунтованого неоподатковуваного порогу, а також розробляти заходи щодо посилення контролю за приховуванням доходів та удосконалення податкового адміністрування.

Не досягнуто також ключової стратегічної цілі, пов'язаної з контролем за податковими пільгами. Варто зазначити, що пільги щодо оподаткування доходів фізичних осіб не відображені в офіційних документах Державної податкової служби України. Проте Податковий кодекс України містить положення про пільги, які спричиняють зменшення надходжень до бюджету, а саме: звільнення від оподаткування, виключення доходів з податкової бази, податкова соціальна пільга та податкова знижка. Отже, наразі держава

переважно надає ці пільги без належного контролю, що може призводити до неефективного використання бюджетних коштів [6].

Висновки.

Отже, за підсумками розгляду проблем оподаткування фізичних осіб слід зазначити:

1. Запровадження прогресивного оподаткування доходів фізичних осіб може сприяти зростанню соціальної справедливості. Це дозволить знизити податкове навантаження для менш захищених верств населення, що, у свою чергу, активізуватиме споживчий попит та внутрішні вкладення. Беручи до уваги досвід держав з розвиненою економікою, де прогресивна система оподаткування часто передбачає різні податкові ставки та значні неоподатковувані мінімуми, Україні доцільно вивчити можливість впровадження аналогічних методів. Це дозволить не тільки покращити дієвість податкової системи, а й забезпечити її гнучкість та швидке реагування на соціально-економічні трансформації у країні.

2. Має бути переглянутий склад осіб, який має право на податкову соціальну пільгу. Розглядаючи категорії податкової соціальної пільги, варто зазначити, що, по-перше, вони не відповідають сучасним реаліям, оскільки передбачають пільги для осіб віком понад 90 років (наприклад, учасників Другої світової війни). По-друге, ця пільга має дискримінаційний характер щодо студентів, адже Податковим кодексом України обмежується їхнє право на її застосування, якщо вони отримують бюджетну стипендію та одночасно працюють.

3. Зміни до порядку застосування податкової знижки з податку на доходи фізичних осіб. Переважна більшість витрат можуть бути включені до неї, але з певними обмеженнями. У деяких випадках ці обмеження можуть сприйматися як несправедливі або дискримінаційні щодо платників податків. Наприклад, відповідно до Податкового кодексу України, витрати на репродуктивні технології можуть бути враховані в податковій знижці лише в межах, що не перевищують третини річної заробітної плати особи. Це означає,

що громадяни з низьким рівнем доходу мають обмеженіші можливості скористатися цією знижкою в повному обсязі. Іншим видом витрат, що викликає дискусії щодо його включення до податкової знижки, є оплата державного мита за усиновлення дітей. У цій ситуації важко зрозуміти логіку держави, яка не бере на себе витрати з оформлення документів на усиновлення. Адже особа, що всиновлює дитину, бере на себе всі подальші зобов'язання з її утримання, тим самим звільняючи державу від відповідних фінансових витрат.

4. Однією з основоположних ідей модернізації системи оподаткування особистих доходів у період післявоєнного відновлення має стати інтеграція поведінкових факторів у її організацію та діяльність. Оскільки Україна переходить до етапу післявоєнної відбудови, становлення стійкої податкової культури та менталітету потребуватиме осмислення згаданих поведінкових моделей задля формування сучасних та соціально виправданих підходів до податкового регулювання. Крім того, значній частині платників податків складно оцінити реальний вплив податкових відрахувань на їхній дохід та рівень життя, особливо у випадку непрямих податків, що вже закладені в ціни на товари та послуги. Це свідчить про те, що для узгодження системи оподаткування особистих доходів з поведінковими очікуваннями необхідно зміцнити її функцію забезпечення справедливості, зокрема соціальної. Забезпечення прозорості податкової системи, доступності інформації для платників та зрозумілості податкових правил сприятиме зміцненню довіри громадян до держави та добровільному виконанню ними податкових зобов'язань.

5. Аналіз розвитку системи оподаткування доходів фізичних осіб показує, що основними чинниками, які впливають на добробут населення та зростання податкових надходжень, є: підвищення мінімальної заробітної плати, збільшення прожиткового мінімуму для працездатних громадян та на цій основі встановлення неоподатковуваного порогу; забезпечення обґрунтованого та оптимального рівня податкового навантаження; покращення ефективності податкового адміністрування та інші подібні заходи. Модернізація системи

оподаткування доходів громадян з урахуванням цих факторів сприятиме посиленню її фінансової (щодо наповнення бюджету) та соціально-регулятивної ролі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – С. 7–56.
2. Novytskyi A. N. Оподаткування доходів фізичних осіб в Україні. *Studia Prawnoustrojowe*, 2024. – № 65. – Режим доступу: <https://doi.org/10.31648/sp.10324>
3. Open budget Ukraine. – Режим доступу: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes>
4. Національна стратегія доходів до 2030 року. – Режим доступу : https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf
5. Worldwide Tax Summaries Online. – Режим доступу: <https://taxsummaries.pwc.com/>
6. Найденко О. Є. Податкові пільги з податку на доходи фізичних осіб: проблеми та перспективи / О. Є. Найденко, Д. Ю. Нікулін // Економіка та суспільство. – 2025. – № 82. – Режим доступу : <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/38799>